

преобразованию себя и среды на пользу общества и самого субъекта посредством учебно-профессиональной деятельности, следуя социальным и нравственным нормам. Динамика социальной активности студентов проявляется в освоении ими позиции субъекта социальной активности в учебно-профессиональной деятельности, содержательно сопровождающейся освоением компетенций социальной активности.

Список использованных источников:

1. Бычкова Н. И. Социальное обучение взрослых в условиях неформального образования / Н. И. Бычкова. – Пятигорск : Прайс, 2006. – 320 с.
2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Академия, 1991. – 268 с.
3. Карпенко Л. А. Краткий психологический словарь / Л. А. Карпенко. – Ростов н/Д. : Премия, 1999. – 210 с.
4. Кремянский В. И. К анализу понятия активность материальных систем / В. И. Кремянский // Вопросы философии. – 1969. – № 10. – С. 54–63.
5. Крупнов А. И. Психологические проблемы исследования активности человека / А. И. Крупнов // Вопросы психологии. – 1984. – № 3. – С. 25–32.
6. Мальковская Т. Н. Социальная активность / Т. Н. Мальковская. – М. : Педагогика, 1988. – 144 с.
7. Мудрик А. В. Социальная педагогика / А. В. Мудрик. – М. : Академия, 2003. – 253 с.
8. Нестерова Н. Б. Общественно-политическая активность трудящихся: проблемы методологии, методики и техники социологического исследования / Н. Б. Нестерова. – Свердловск : Союз, 1970. – 120 с.
9. Сухобская Г. С. Социальная и социально-психологическая зрелость: основы идентификации личности в образовательном процессе / Г. С. Сухобская // Понятийный аппарат педагогики и образования: сб. науч. тр. / отв. ред. Е. В. Ткаченко, М. А. Галагузова. – М., 2007. – Вып. 5. – С. 215–218.
10. Третьяков Н. Ф. Социальная активность личности / Н. Ф. Третьяков. – М. : Педагогика, 2001. – 230 с.
11. Хайкин В. Л. Активность (характеристика и развитие) / В. Л. Хайкин. – М. : Академия, 2000. – 348 с.
12. Харланова Е. М. Развитие социальной активности студентов педвуза в деятельности студенческого педагогического отряда : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Е.М. Харланова. – Челябинск, 2002. – 180 с.

Анотація

Е.Р.Шихбадінова, Е.Р.Заредінова

Науково-теоретичні основи формування соціальної активності студентів

У статті йдеться про проблеми формування соціальної активності студентів, на цій основі було проведено аналіз таких понять як „активність”, „соціальна активність”, „соціальна активність студентів”. Розкриті сутності соціальної активності й розроблена компетентна модель соціальної активності студента.

Ключові слова: активність, соціальна активність, соціальна активність студента, компетентність, науково-професійна діяльність.

Summary

E.R.Shikhbadinova, E.R.Zaredinova

Scientific and Theoretical Principles of Forming Social Activity of Students

The article is dedicated to the problem of forming social activity of students. The analysis of such notions as „Activity”, „Social Activity”, „Social Activity Of Students” is done. To learn the social activity of students. The essence of social activity is revealed and competent pattern of social activity of students is elaborated.

Key words: activity, social activity, social activity of students, competence, scientific and professional activities.

Дата надходження статті: „27” березня 2012 р.

УДК 378.147-056.13

В.О.ШИШЕНКО,
аспірант
(м.Харків)

Самооцінка як педагогічна умова формування позитивної мотивації до навчання у дітей молодшого шкільного віку

Автор у статті визначив значущість складових самооцінки особистості, пов'язаної з навчальною діяльністю, де підліток намагається самоствердитись. Наголошено, що невдачі викликають у підлітка переживання, примушують переглянути свої можливості, здібності, знизити рівень вимогливості або розпочати роботу із самовдосконалення. Адекватна самооцінка підлітка формується за сприятливих зовнішніх умов: вимогливості, справедливого ставлення та доброзичливості до підлітка в родині, об'єктивній педагогічній оцінці якостей особистості, результатів навчальної діяльності підлітка, адекватної громадської думки.

Ключові слова: самооцінка, навчальна мотивація, школа, родина, громадська думка.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Сучасний вищий педагогічний навчальний заклад зорієнтований на розв'язання важливих завдань підготовки вчителя нового типу. Одним із таких завдань є становлення особистісної та професійної культури педагога як способу його життєдіяльності,

для реалізації індивідуальних творчих сил в педагогічній діяльності (В.Сластьонін). Формування професійно-педагогічної культури вчителя, спрямованої на вироблення в учнівській молоді адекватної самооцінки, набуває не тільки професійного, але й соціального, культурологічного значення.

Аналіз досліджень і публікацій засвідчив, що дослідженню проблеми удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя приділяється належна увага. Зокрема теоретичним і методичним аспектам підготовки вчителя присвячено праці О.Абдуліної, С.Архангельського, Ю.Бабанського, Л.Березівської, М.Бурди, В.Галузинського, В.Гриньової, М.Євтуха, О.Коваленко, П.Кравчука, Н.Кузьміної, В.Мадзігона, В.Максимова, О.Мороза, О.Пехоти, Н.Ничкало, Н.Седової, В.Сластьоніна, Л.Хомич та ін. Реалізацію особистісно орієнтованого підходу в професійній педагогічній освіті розкривали науковці І.Бех, В.Давидов, І.Зязюн, В.Лозова, С.Подмазін та ін. Визначення організаційних засад активізації навчального процесу у педагогічному навчальному закладі розглядали предметом дослідження П.Гальперін, В.Серіков, В.Сластьонін, Н.Тализіна, І.Якиманська та ін. Підготовці вчителя початкових класів до роботи з молодшими школярами присвятили увагу вчені Ш.Амонашвілі, Н.Бібік, О.Біда, В.Давидов, Д.Ельконін, В.Ковальов, О.Савченко.

Однак реалії педагогічної і шкільної практики доводять, що до цього часу в освіті не вирішена проблема вироблення у майбутніх учителів досвіду позитивної самооцінки як педагогічної умови формування позитивної мотивації до навчання у дітей молодшого шкільного віку.

Формування цілей статті... Тому метою цієї статті є розкриття ролі самооцінки в процесі формування позитивної навчальної мотивації, визначення вимог, які забезпечують процесуальний аспект самооцінки педагогічного процесу.

Виклад основного матеріалу... Потреба в самоосвіті, в духовній самостійності, критична спрямованість мислення, її продуктивність у засвоєнні знань і людської культури – це риси, яких не вистачає нинішньому студентів. Це складові гуманітарної культури, яка формується на всіх рівнях педагогічного процесу в навчальній, науковій і культурній діяльності студентів, і є однією із складових загальної культури майбутніх фахівців. Висока цілісна культура створюється загальним устроєм суспільного життя. При цьому освіта і виховання слугують підґрунтям, яке формує тенденції гуманізації суспільства, його основні якісні характеристики, рівень цивілізованості людських відносин.

Серед основних завдань, які стоять перед школою і кожним учителем, суттєвим є завдання формування в учнів позитивної стійкої мотивації, яка збуджує їх до активної систематичної навчально-пізнавальної діяльності. Мотивація обумовлює особливості поведінки і діяльності особистості. Сучасні психологи і педагоги (Л.Божович, С.Занюк, С.Канюк, А.Маркова, М.Матюхіна, Д.Ельконін, П.Якобсон) одностайні в тому, що якість виконання педагогічної діяльності та її результат залежать від спонукань учнів, що тільки позитивна навчальна мотивація викликає цілеспрямовану активність, передбачає вибір засобів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності для досягнення освітніх цілей [3]. В той же час, науковцями і педагогами-практиками розуміється складність проблеми формування позитивної навчальної мотивації як системи неоднорідних збудників різного рівня, які включають у себе потреби, мотиви, інтереси, ідеали, прагнення, установки, емоції, норми, цінності та ін.

Загально визнано, що молодший шкільний вік має великі резерви формування мотиваційної сфери учіння, які необхідно використовувати, щоб уникнути „мотиваційного вакууму” під час переходу в загальну середню ланку. У цьому віці, як підкреслює С.Канюк, головний зміст мотивації полягає в тому, щоб навчити дитину вчитися: „Молодший шкільний вік – це початок становлення мотивації учіння, від якого багато в чому залежить її [дитини] доля протягом усього шкільного часу” [3, с.68].

Х.Хекхаузен, підкреслюючи, що навчальна діяльність школяра завжди є спільною з учителем, з батьками, з однокласниками, стверджує, що учень „використовує передані йому вчителем суспільно вироблені способи навчальних дій, співвідносить свої завдання, свої дії та оцінки зі способами роботи, оцінками інших, тобто навчальна діяльність завжди пронизана соціальними взаємодіями, спілкуванням учня з іншими людьми” [5, с.8]. У цій взаємодії вирішальне значення має самооцінка.

Як зазначається в науковій літературі, традиційна дидактика недооцінює самооцінку особистості, педоцентристська її переоцінює, а сучасна система навчання спирається на активність особистості за керівної ролі викладача, вважаючи, що активності й свідомості в учінні можна досягти, якщо спиратися на інтереси учнів і водночас формувати мотиви учіння, серед яких на першому місці – пізнавальні інтереси; включати учнів у розв’язання проблемних ситуацій, у проблемне навчання, в процес пошуку й розв’язання наукових практичних проблем; використовувати активні методи навчання, дидактичні ігри, дискусії [1].

Сучасні науковці А.Алексюк, О.Глузман, В.Сластьонін визначають пріоритет громадсько-державної, соціально-ціннісної моделі вищої педагогічної освіти, в якій створюються умови для особистісно-професійного зростання студентів і викладачів як суб’єктів пізнання, спілкування, педагогічної творчості [4]. Гуманізація й гуманітаризація педагогічної освіти передбачає визнання самоцінності особистості студента, повагу людської гідності, створення умов для активної соціалізації, розвитку творчих можливостей, інтелектуальної свободи для становлення високого рівня духовності і,

безперечно, досягнення системного характеру світоглядної підготовки майбутніх спеціалістів (єдність соціально-морального, загальнокультурного і професійного розвитку майбутнього вчителя). Усе це, безперечно, сприяє формуванню високої самооцінки особистості.

Зв'язок і взаємопроникнення теоретично-педагогічної підготовки, наукових досліджень реалій загальноосвітніх закладів, синтезування й міждисциплінарний підхід у визначенні змістовного, процесуального й методичного компонентів навчально-виховного процесу, здійснення неперервної профорієнтаційної роботи, реалізацію індивідуально-творчого підходу до навчання студентів, задоволення соціального замовлення щодо підготовки вчителів різних кваліфікацій і спеціальностей, спеціалізацій, профілів, необхідних для існуючих закладів в регіоні, в цілому у країні – усе це спрямоване на розв'язання проблем формування у майбутніх фахівців адекватної і водночас – високої самооцінки майбутніх фахівців в освітній галузі.

Оцінка зазвичай виконує дидактичну і виховну мету у тому разі, якщо додає людині упевненості у своїх силах, свідчить навіть про невеликі досягнення в навчальній діяльності й задоволенні пізнавальних потреб, налаштовує на нову пізнавальну активність. Вкрай важливо забезпечити сприятливе середовище для вироблення позитивної самооцінки особистості у навчальному процесі. Зокрема: доброзичливі, відкриті, емоційно-насичені відносини учасників педагогічного процесу, спрямовані на формування й заохочення відчуття себе й іншої особистості, потреби в самоствердженні, самоактуалізації. Педагогу необхідно виявляти емоційне багатство та розмаїтість своєї особистості: вираження свого ставлення (але не оцінки) до творів мистецтва, до вчинків людей, до власної професійної діяльності, готовність бути емоційно відкритим самому і приймати емоційність своїх учнів.

Шкільна і університетська освітня практика це підтверджує, що найбільше до самооцінки спонукають ситуації, коли особистість повинна обстоювати власну думку; брати участь у дискусіях, обговореннях; ставити запитання своїм товаришам і викладачам; рецензувати відповіді іншої людини; оцінювати відповіді та письмові роботи товаришів; пояснювати слабшим незрозуміле; самостійно обирати посильні завдання; знаходити різні варіанти розв'язання пізнавальної проблеми; створювати ситуації самоперевірки, аналізу особистих пізнавальних і практичних дій; розв'язувати пізнавальні завдання через комплексне застосування відомих їм способів розв'язання.

Рефлексивно-оцінний етап педагогічного процесу пов'язаний з аналізом особистістю опрацьованого дидактичного матеріалу, із зіставленням досягнутого з поставленим завданням, а також з зовнішньою оцінкою виконаного. Учені Г.Абрамова, І.Дичківська, А.Маркова стверджують, що сформованість особистості як суб'єкта навчальної діяльності (а це основне й кінцеве її завдання означає вміння людини „аналізувати цю діяльність, виділяти в ній складові компоненти, оцінювати їх з позицій суспільно вироблених критеріїв, еталонів і перетворювати їх” [2, с.25], тобто „розгляд власних дій школяра, що зветься рефлексією, істотна умова їх побудови та зміни” [1]. Цей етап має бути своєрідним „підкріпленням” навчальній мотивації, що сприяє формуванню її усталеності [5, с.263].

Отже, мотиваційна сила самого процесу учіння повинна підтримуватися рефлексією. Формуванню позитивної навчальної мотивації сприяє особистісна і інтелектуальна рефлексія. Оскільки ці групи безпосередньо впливають на вироблення навичок і досвіду самооцінки учасника навчального процесу. Особистісна рефлексія приєє самоспостереженню і самоаналізу особистістю власних якостей, поведінкових характеристик, ставлення до інших.

Серед бар'єрів, які перешкоджають виробленню адекватної самооцінки, негативно впливають на формування навчальної мотивації, варто виділити наступні: відсутність можливості оцінної діяльності (коли в навчальному середовищі превалює авторитарний стиль взаємодії); залежність самооцінки від соціальних параметрів (страх пізнавати і приймати людиною себе такою, як є; прагнення людини відповідати соціальним стандартам і сталим соціальним стереотипам). До цього часу невирішеним залишилося питання емоційного забарвлення самооцінки.

Для того, щоб самооцінка стала умовою формування позитивної навчальної мотивації, у педагогічному процесі доцільно дотримуватися таких вимог: будь-яка оцінна, самооцінна діяльність у першу чергу має виконувати стимулюючу функцію, розкривати найближчу перспективу вдосконалення і розвитку особистості; самооцінка має супроводжуватися вимогою відповідальності (що передбачає систематичний контроль виконуваних зобов'язань, облік успішності, розробку карти особистісного розвитку, дидактичного портфоліо тощо) [4, с.24]; для вироблення сталих навичок самооцінної діяльності необхідно забезпечити розвиток пізнавальної інтуїції, логіки засобами заохочення, стимулювання творчих дій. Установлено, що важливе значення у формуванні самооцінки людини відіграє віра людини у свої сили. Для цього у навчальному процесі педагогові слід опиратися на позитивний емоційний фон ділового спілкування. Педагог також має забезпечити можливість самостійної роботи: вибору цілей, завдань і дидактичних засобів їх досягнення. Важливою вимогою у процесі вироблення самооцінки як умови формування позитивної навчальної мотивації є поступовий

відхід від колективних форм оцінювання, орієнтації у виборі засобів заохочення і покарання на думку більшості.

Також педагог має усіляко заохочувати учнів бути самим собою, спонукати кожного дослухатися до свого внутрішнього „Я” і діяти відповідно до його „порад”. Для цього на всіх етапах навчання педагог має не лише декларувати свою повагу до особистості кожного учня, але й реально відчувати, переживати цінність і неповторність кожної особистості.

Висновки... Отже, проведене дослідження свідчить про значну роль самооцінки як умови формування позитивної навчальної мотивації. Установлено, що самооцінка особистості в педагогічному процесі залежить від фактичної реалізації основоположних засад особистісно орієнтованої педагогіки. Формуванню позитивної навчальної мотивації сприяє розвиток складників самооцінки – особистісна і інтелектуальна рефлексія.

Дана стаття не вичерпує усіх аспектів обраної проблеми. Подальшого ретельного аналізу і наукового обґрунтування потребують питання вироблення в учнівській і студентській молоді навичок самооцінної діяльності, способів органічної взаємодії батьків і педагогів у формуванні відповідних компетенцій в дітей.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бондаревская Е. В. Гуманистическая парадигма личностно-ориентированного образования / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 11–17.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Канюк С. С. Психологія мотивації : навч. посіб. / С. С. Канюк. – К. : Либідь, 2002. – С. 238–248.
4. Слостенин В. А. Педагогика : инновационная деятельность / В. А. Слостенин, Л. С. Подымова. – М. : ИЧП „Магистр”, 1995. – 224 с.
5. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность : в 2 т. / Х. Хекхаузен. – М. : Педагогика, 1986. – Т. 1. – 408 с.

Аннотация

В.А.Шищенко

Самооценка как педагогическое условие формирования позитивной мотивации к обучению у детей младшего школьного возраста

Автор в статье определил составляющие самооценки личности в связи с учебной деятельностью, в которой подросток самоутверждается. Указано, что неудачи вызывают у подростка переживания, заставляют пересмотреть свои возможности, способности, понизить уровень требовательности или начать работу по самосовершенствованию.

Адекватная самооценка подростка формируется при благоприятных внешних условиях: требовательности, справедливого отношения и доброжелательности к подростку в семье, объективной педагогической оценки качеств личности, результатов учебной деятельности подростка, адекватной общественной мысли.

Ключевые слова: самооценка, учебная мотивация, школа, семья, общественная мысль.

Summary

V.O.Shyshenko

Self-esteem as a Pedagogical Condition of Forming Positive Learning Motivation among Primary School Age Children

The author of the article identified the components of a person self-identity in connection with educational activity in which the teenager is asserting itself. It is indicated that failures cause the adolescent experience, force to reconsider own capabilities, skills, to reduce the level of rigor or to start work on self-improvement.

Adequate teenagers' self-esteem is formed under favorable external conditions: rigor, fairness and friendliness to the teenager in the family, an objective teachers' evaluation of personality traits and the results of educational activities, adequate social thought.

Key words: self-esteem, academic motivation, school, family, social thought.

Дата надходження статті: „23” листопада 2011 р.